
Mer om legelatin

SPRÅKSPALTEN

HANS NYMAN

Email: Svenska Läkaresällskapet
språkrådgivare

Lægelatin – en patient med behov for behandling! var titeln på ett internordiskt möte anordnat av Den Sundhedsvidenskabelige Studienævn ved Københavns universitet i april 2000. Tyvärr kunde jag inte vara med, en stor förlust (för mig, inte för mötet). Detta inser jag efter läsning av Åslaug Flos och Raida Ødegaards intressanta resumé under rubriken *Legelatin i et nordisk perspektiv* i *Tidsskriftet* nr. 17/2000 (1).

Mötet ställde avslutningsvis en *diagnosis pessima*: ”Lægelatin som pasient trenger ikke behandling. Pasienten er død.” Helt annorlunda är diagnosen i Svenska Läkaresällskapetets språkkommitté: ”Patienten lever! Läkarlatin kan behöva vård, men då handlar det mest om s.k. friskvård, dvs. främst en acklimatisering till svensk miljö.” Hur kan vi komma fram till så helt olika slutsatser? Det viktigaste svaret är att vi ger ordet *läkarlatin (lægelatin)* olika innebörd. Vad menas egentligen med ”latin”?

En ”close reading” av Flos & Ødegaards artikel visar att man i Köpenhamn även innefattade de grekiska morfemen i det s.k. latinet. Detta finner jag naturligt och praktiskt. Grekiskan har vi ju fått i latinsk förklädning. Däremot förvånar det mig att diskussionen tycks ha satt likhetstecken mellan ”latin” och ”latinsk grammatik”. Latinister har i långa tider stirrat sig blinda eller halvblinda på ändelser. Dock är förstås det centrala i alla språk, inklusive latinet, vokabulären. Så här sades det på konferensen: ”Et annet alternativ er å oppgi latinen, unntatt enkle ubøyde former.” Är alltså oböjda former, dvs. nominativer, mindre latin än de s.k. böjda? Olika nominativändelser som *-a, -us, -um, -tio, -sio, -or, -tas, -is, -ma, -men* m.fl. signalerar skilda typer av substantiv, var och en med sitt genus, sin stam och sina bestämda regler för anpassning till danska, norska, svenska och, viktigast av allt, till engelska. Engelska språket har ju bevarat det mesta av den klassiska formen och stavningen. Är inte allt detta väsentliga latinkunskaper?

Nominativen och än mer stammen av latinska substantiv och adjektiv är den ”minsta gemensamma nämnaren” för en väldig mängd termer i de moderna språken. Nog är det nyttigt att förstå varför adjektiven till *femur, inguen, latus* och *ulcus* måste bli *femoralis, inguinalis, lateralis* och *ulcerosus*. Grekiskans ”universella” adjektivsuffix är *-ic(us)*, latinets är *-al(is)*. Det kan man illustrera med *anorecticus*, ett grekiskt adjektiv av *anorexia*, och *anorectalis*, ett latinskt adjektiv av *anus + rectum*. Med dessa kunskaper förstår var och en att en bildning som *antiinflammatorika* (som nyligen dök upp i Svenska Läkartidningen) är en ful hybrid som inte kan accepteras. Medel mot inflammation kallas ju *antiflogistika*, en helgrekisk term med det grekiska suffixet *-ik*. Det skulle gå att fylla en hel sida med exempel på viktiga kunskaper om ordsammansättning och struktur.

Summa summarum: latinkursens s.k. grammatik bör idag fokusera på *ordbildning*, inte *ordböjning*. Ett minimum av ändelsekunskap kan dock försvaras, t.ex. att *antibiotika* och *stimulantia* är neutrum *pluralis*, och kanske också att *cancer mammae*, *Helicobacter pylori* och *angina pectoris* visar olika genitivändelser i den anatomiska termen.

På samma sida besvarar Ødegaard en fråga om *hyperlipemi*. Var och en med kunskap om grekiska morfem genomskådar termen direkt och kan vid behov själv bilda termer som (motsatsen) *hypolipemi* eller kanske *eulipemi* (= med normal fetthalt i blodet). De båda sistnämnda termerna finns inte i svenska terminologiböcker, men är alldeles naturliga att skapa och använda för den som är en smula hemmastadd i grekisk-latinsk ordbildning.

I svenskan är latinet vitalt, kanske vitalare än någonsin. Termer som förr var instängda i de lärdes fackspråk välkomnas idag ut i allmänsvenskan. Allt fler vet nu vad *hepatit*, *menopaus* och *osteoporos* betyder. Men de nordiska språken har olika traditioner, och norskan (för att inte tala om isländskan) föredrar ofta inhemska termer framför latinska. Men även olikheter kan ge fruktbara uppslag och idéer. I Svenska Läkaresällskapets språkkommitté är vi intresserade av vidgade nordiska kontakter på terminologins område.

Svenska medicinstudenter får idag inte en enda timme av språklig introduktion även om de har uttryckt önskemål om det. Tiden räcker inte till brukar det svaras. Däremot innehåller den officiella läkarsekreterarkursen en 100-timmars kurs i medicinsk terminologi. Tyngdpunkten ligger här just på ordbildning. Jag förmodar att Jan Songstad har ungefär samma inriktning på sin 26 timmars latinkurs i Bergen. Det vore intressant att få veta mer om den. Han menar att Mette Heuch Bergs bok *Medicinsk nomenklatur* (2) är ”for omfattende”. Må så vara, men jag måste ändå fråga mig (eller snarare Songstad) om den inte ändå skulle kunna användas i valda delar. Jag tycker att den idag är den i särklass bästa översikten till medicinsk terminologi som finns på något nordiskt språk, ett litet mästerverk. Jag skulle använda den i min egen undervisning om det inte vore så att våra språk har så olika traditioner i t.ex. stavning och försvenskning (försnorskning). Boken skulle tyvärr skapa förvirring här. Leve latinet!

LITTERATUR

1. Flo Å, Ødegaard R. Legelatin i et nordisk perspektiv Tidsskr Nor Lægeforen 2000; 120: 2053.
2. Berg MH. Medisinsk nomenklatur. Oslo: Universitetsforlaget, 1990.

Publisert: 20. oktober 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 10. juli 2026.